

Tonga

**NGAAHI TU'UTU'UNI (FOKOTU'U 'O E
KAU TALEKITA) KI HE SINO'I PA'ANGA
FAKAFONUA KI HE NGAAHI MONU'IA
MALOLO 2015**

NGAAHI TU'UTU'UNI (FOKOTU'U 'O E KAU TALEKITA) KI HE SINO'I PA'ANGA FAKAFONU A KI HE NGAAHI MONU'IA MALOLO 2015

Fokotu'utu'u 'o e Ngaahi Kupu

Ngaahi Tu'utu'uni

1	Hingoa nounou.....	5
2	'Uhinga'i Lea.....	5
3	Fokotu'u.....	6
4	Taukei Ngaue.....	6
5	Tokolahi 'o e kau Talekita kuo fokotu'u	6
6	Ngaahi fokotu'u 'oku 'ikai 'aonga.....	7
7	Taimi ngata 'o e fokotu'u	7
8	Ko e ngaahi Sekitoa fokotu'u	7
9	Ngaahi sekitoa fale'i	7
10	Ngaahi founa fale'i	7
11	Ngaahi Fokotu'u	7
12	Fanonongonongo 'o e Fokotu'u.....	8
13	Ko e ma'u 'o e ngaahi fokotu'u	8
14	Fokotu'u Tomui	8
15	Kau Fokotu'u	8
16	Fanonongonongo 'o e Fokotu'u.....	8
17	Tu'utu'uni fakataimi	8

NGAAHI TU'UTU'UNI (FOKOTU'U 'O E KAU TALEKITA) KI HE SINO'I PA'ANGA FAKAFONU A KI HE NGAAHI MONU'IA MALOLO 2015

LAO KI HE SINO'I PA'ANGA FAKAFONU A KI HE NGAAHI MONU'IA MALOLO 2010

*'I HONO NGAUE'AKI 'a e ngaahi mafai kuo foaki 'i he kupu 58 'o e Lao ki
he Sino'i Pa'anga Fakafonua ki he Ngaahi Monu'ia Malolo 2010, 'oku fa'u ai
'e he Minisita Pa'anga , 'i he loto ki ai 'a e Kapineta, 'a e Ngaahi Tu'utu'uni ko
'eni -*

1 Hingoa nounou

'E ui 'a e Ngaahi Tu'utu'uni ko 'eni ko e Ngaahi Tu'utu'uni (Fokotu'u 'o e Kau Talekita)
ki he Sino'i Pa'anga Fakafonua ki he Ngaahi Monu'ia Malolo 2015.

2 'UHINGA'I LEA

'I he Ngaahi Tu'utu'uni ni, tuku kehe ka faka'asi ha ngaahi 'uhinga kehe –

“Lao” ‘oku ‘uhinga ia ki he Lao ki he Sino'i Pa'anga Fakafonua ki he Ngaahi Monu'ia Malolo 2010, ‘i hono fakatonutonu;

“Poate” ‘oku ‘uhinga ki he Poate ‘o e kau Talekita ‘o e Sino'i Pa'anga Fakafonua kuo fokotu'u ‘i he Lao mo e Ngaahi Tu'utu'uni ni;

“Sea” ‘oku ‘uhinga ki he Sea ‘o e Poate ‘o e Sino'i Pa'anga Fakafonua ki he Ngaahi Monu'ia Malolo ‘a ia ‘oku fokotu'u ‘i he Lao ni;

“ngaahi siasi” ‘oku ‘uhinga ia ki he ngaahi kautaha fakalotu ‘oku nau memipa ‘i he sino'i pa'anga;

“pisinisi taautaha” ‘oku ‘uhinga ia ki ha kautaha ngaue taautaha ‘oku memipa ki he sino'i pa'anga;

“poate fakalao” ‘oku ‘uhinga ia ki ha poate ‘oku fa'u fakamahino pau ‘e he lao;

“kautaha pisinisi” ‘oku ‘uhinga ia ki he ngaahi pisinisi ‘a e Pule'anga ‘i he Lao ki he Ngaahi Pisinisi ‘a e Pule'anga 2002.

3 Fokotu'u

Kuo pau ki he Minista ke fokotu'u ki he Poate, ‘a e kau talekita ‘e toko fitu (7) ‘oku nau ma'u ‘a e ngaahi poto mo e mataotaoa taau ‘i he ngaahi mala'e ‘o e pa'anga mo e tokanga'i ‘o e ngaahi pa'anga mo e koloa fakapa'anga, ‘o fakatatau ki he Ngaahi Tu'utu'uni ni.

4 Taukei Ngaue

Kuo pau ke fakahoko ‘a e ngaahi fokotu'u mei ha ni'ihii ‘oku nau ma'u ‘a e ngaahi taukei mo e ngaahi poto taau ‘i he taha pe lahi hake ‘o e ngaahi mala'e mataotao ‘oku fakaha ‘i he tu'utu'uni 3, kuo fokotu'u ‘e he Minisita ‘i he Ngaahi Tu'utu'uni ni.

5 Tokolahi ‘o e kau Talekita kuo fokotu'u

Kuo pau ke fili ‘a e kau Talekita ‘a e toko ono (6) mei he ni'ihii kuo fokotu'u ki he Ministā ‘e he ngaahi sekitoa pea fokotu'u ‘a e talekita ‘e taha (1) mei he ni'ihii kuo fokotu'u ‘e he Sea ‘o e Poate lolotonga.

6 Ngaahi fokotu'u 'oku 'ikai 'aonga

Neongo 'a e Tu'utu'ni 5, kapau 'e fakahoko ha ngaahi fokotu'u 'oku 'ikai 'aonga 'i he makatu'unga ko e 'ikai fakohoko fakatatau ki he ngaahi tu'utu'uni 'o e Ngaahi Tu'utu'uni ni, kuo pau ki he Minisitā ke ne fokotu'u 'i he'ene tui 'oku taau, ha talekita 'oku ne ma'u 'a e ngaahi taukei mo e ngaahi poto taau.

7 Taimi ngata 'o e fokotu'u

Kuo pau ke fai 'a e fokotu'u 'o 'ikai to e tomui ange 'i he 'aho 'e fitu (7) kimu'a 'i he 'aho ngata 'a e vaha'ataimi fakahoko ngaue 'a e kau Talekita lolotonga.

8 Ko e ngaahi Sekitoa fokotu'u

Kuo pau ki he ngaahi 'akauni pangike 'a e kautaha 'a e Sino'i Pa'anga ke vahevahe ki he ngaahi fokotu'u sekitoa ki he ngaahi taumu'a 'o e ngaahi fokotu'u 'i he ngaahi tu'utu'uni ni-

- (a) Ngaahi Siasi;
- (b) Ngaahi Pisinisi Taautaha;
- (c) Ngaahi Pisinisi 'a e Pule'anga mo e ngaahi poate fakalao.

9 Ngaahi sekitoa fale'i

Kuo pau ke fale'i 'a e sekitoa fokotu'u kotoa mo 'ene kau memipa pea 'oatu 'a e ngaahi fokotu'u mei he kau memipa lesisita 'oku 'i ai 'enau taukei mo e poto taau.

10 Ngaahi founga fale'i

'E ngofua ki he sekitoa fokotu'u kotoa kenau fokotu'u 'a e tu'utu'uni ngaue 'oku taau ki he fokotu'u 'o 'enau kau fokotu'u.

11 Ngaahi Fokotu'u

Kuo pau ki he ngaahi Fokotu'u 'i he Ngaahi Tu'utu'uni ni -

- (a) ke tatau 'a e lahi 'o e taha ngaue (kau ngaue) mo e taha pule ngaue'anga (kau pule ngaue'anga); pea
- (b) ke 'ikai si'isi'i hifo 'i he toko ua (2) pea 'ikai lahi hake 'i he toko fā (4).

12 Fanonongonongo 'o e Fokotu'u

Kuo pau ke tuku atu 'e he 'Ofisa Pule Ngaue ke fanongonongo ki he ngaahi sekitoa takitaha, 'o 'ikai si'i hifo 'i he 'aho 'e tolunoa (30) ki mu'a pea ngata 'a e vaha'a taimi ngaue 'o e kau Talekita lolotonga, kenau fakahoko 'enau ngaahi fokotu'u ki he fokotu'u 'o e kau Talekita.

13 Ko e ma'u 'o e ngaahi fokotu'u

Kuo pau ke ma'u 'e he 'Ofisa Pule Ngaue 'a e ngaahi fokotu'u kotoa ki he Sino'i Pa'anga ke fakahu ki he Minisita 'o 'ikai tomui ange 'i he 'aho 'e taha fā (14) kimu'a 'i he 'aho ngata 'o e vaha'a taimi ngaue 'a e kau Talekita lolotonga.

14 Fokotu'u Tomui

Kuo pau ke 'ikai 'aonga 'a e ngaahi fokotu'u kotoa 'oku 'ikai fakatatau ki he ngaahi tu'utu'uni 'o e ngaahi tu'utu'uni ni.

15 Kau Fokotu'u

Kuo pau ke fakahu 'e he 'Ofisa Pule Ngaue 'a e ngaahi hingoa 'o e kau fokotu'u ki he Minisita 'i loto 'i he 'aho 'e fitu (7) 'o e ma'u.

16 Fanongonongo 'o e Fokotu'u

Kuo pau ke fanongonongo 'e he 'Ofisa Pule Ngaue ki he kau Talekita kuo fakanofa mo e 'aho 'e kamata ai.

17 Tu'utu'uni fakataimi

Kuo pau ki he Kau Talekita 'o e Poate 'i he vave taha kimu'a 'a e faka'aonga'i 'o e Ngaahi Tu'utu'uni ni ke hokohoko atu pe ko e Kau Talekita Fakataimi 'o e Poate 'o hange pe na'e fakanofa kinautolu 'i he Ngaahi Tu'utu'uni ni ka kuo pau ke ngata 'i he 'aho 31 'o 'Aokosi 2015.

Na'e fakahoko 'i Nuku'alofa 'i he 'aho 9 'o 'Epeleli 2015.

Hon. Dr. 'Aisake Valu Eke
Minisita Pa'anga